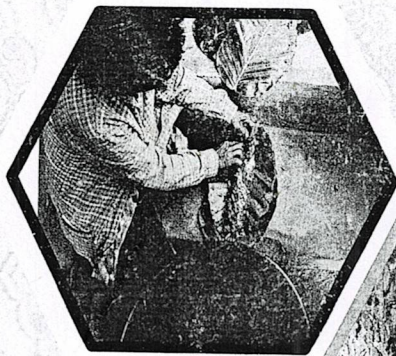

กระเบื้องจากน้ำมันงา

ภูมิปัญญาบรรพบุรุษ

แม่ใหญ่มาศ พานบุตร

น.ส.สุปราณี จงรักษ์ สัมภาษณ์
นายสุริยะ บุญนำ เรียบเรียง

กระบองจากน้ำมันยางนา ภูมิปัญญาบรรพบุรุษ

ประวัตินักปราชญ์ชุมชน

นางมาต พานบุตร อายุ ๖๗ ปี

เกิดเมื่อ วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๕๑

อยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๐ บ้านหนองหว้า หมู่ที่ ๕ ตำบลบุ่งพารินทร์มย์ ถนน
บุญประสพ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

มูลเหตุภูมิปัญญา

ในสมัยก่อนมนุษย์โบราณได้อาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิตเพื่อที่จะให้มีชีวิตรอดจากภัยพิบัติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภัยจากธรรมชาติหรือแม้กระทั่งภัยจากสัตว์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายทั้งกลางวันและกลางคืน วิวัฒนาการของมนุษย์ จึงได้คิดค้นด้วยการลองผิดลองถูกในการหาสิ่งต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้เกิดแสงสว่างจนในที่สุดมนุษย์จึงมีการรู้จักใช้ไฟในการดำรงชีวิตในตอนกลางคืน เพื่อให้ปลอดภัย จากอดีตจนถึงปัจจุบัน เช่นเดียวกันในการดำรงชีวิตของชาวบ้านหนองหว้า ซึ่งในสมัยที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานยังตรงจุดนี้ใหม่ ๆ ก็ยังไม่มีไฟฟ้าใช้เช่นกัน ชาวบ้านจึงใช้น้ำมันยางที่ได้จากธรรมชาติมาผสมกับวัตถุดิบต่างๆ เพื่อทำให้เกิดแสงสว่าง หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า กระบอง กระบองของชาวอีสาน ซึ่งใช้จุดเพื่อให้แสงสว่างในสมัยก่อน ยุคที่น้ำมันก๊าด จะมีเข้ามาจำหน่าย ปัจจุบันเมื่อมีไฟฟ้าเข้าถึง กระบองจึงถูกลดบทบาทลง จึงถูกใช้เป็นเชื้อไฟสำหรับก่อไฟเพราะ ติดไฟได้ง่ายด้วยคุณสมบัติของน้ำมัน

การทำกระบองนี้เป็นการสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ในหมู่บ้านหนองหว้ามีเพียงคนเดียวที่ยังเหลือภูมิความรู้ในเรื่องนี้อยู่ ปัจจุบันนี้ ที่บ้านหนองหว้า ยังมีการใช้กันอยู่ ซึ่งมีหลายครอบครัวที่ยังใช้ไม้พินหรือถ่านในการก่อไฟประกอบอาหารอยู่ แต่คนที่ทำกระบองกลับยังมีอยู่ไม่กี่คน กระบองจึงเป็นที่ต้องการของครอบครัวส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน และบางครอบครัวจะมีการใช้เตาแก๊สในการประกอบอาหารแล้วก็ตามแต่ยังชินอยู่กับการใช้ไม้พินอยู่ก็จะไม่ค่อยใช้แก๊สกัน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจาก กลิ่นของกระบองที่ทำมาจากน้ำมันยางนาที่จุดไฟแล้วจะมีกลิ่นหอมชนิด ๆ และควันไฟที่เกิดจากการใช้พินหรือถ่าน กลายเป็นเสน่ห์อีกอย่างหนึ่งของชาวบ้านที่ชวนให้หวนรำลึกถึงวิถีชีวิตของบรรพบุรุษในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี

ต้นยางที่จะสามารถให้น้ำมันยางได้นั้นจะต้องมีขนาดโตพอกล่าวคือ จะต้องมีความหนาหนึ่งคนโอบต้นได้ ขึ้นไป ต้นยางทุกต้นไม่สามารถให้น้ำยางได้เสมอไป และการเอาน้ำมันยางนั้นจะมีระยะเวลาในการเอาคือ ๑ ต้นจะเอาน้ำยางได้เพียง ๑-๒ ปีเท่านั้น แล้วต้องพักต้นยางเพื่อให้ฟื้นต้นคืนสภาพให้สมบูรณ์ไป ๒-๕ ปี กว่าที่จะมากลับมาเอาน้ำยางได้อีก ต้นยาง ๑ ต้นจะให้ให้น้ำยางต่อครั้ง ไม่เกิน ๑ แก้ว ต่อการเผา ๑ ครั้ง และช่วงที่ต้องงดการเอาน้ำยางคือช่วงฤดูแล้ว เพราะอาจจะทำให้ต้นยางนาตายได้

อุปกรณ์ / วัสดุที่ใช้ในการทำกระบอง

อุปกรณ์ที่ใช้

๑. ขวาน	๒. มีด
๓. ถังน้ำ	๔. ไม้ขีดไฟ
๕. กะละมัง	

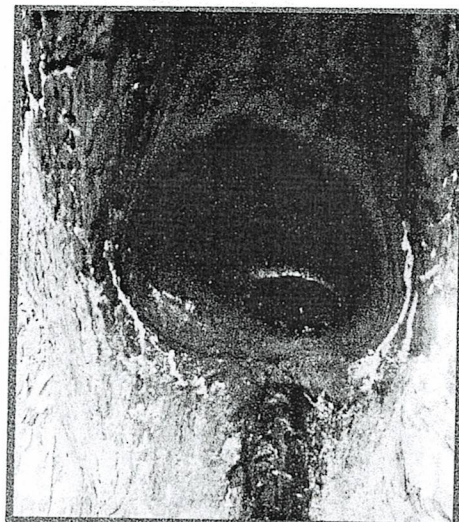
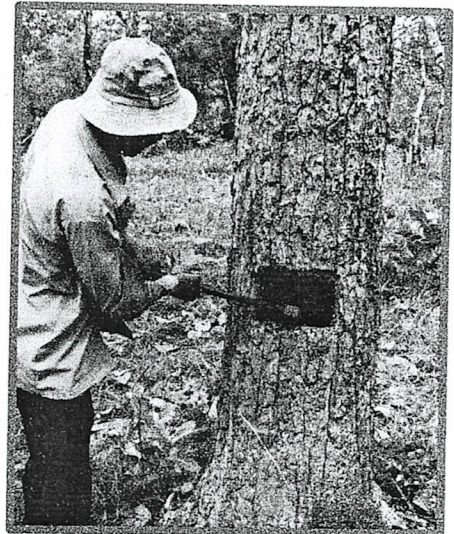
วัสดุที่ใช้

๑. น้ำมันยางนา	๒. ปุยนุ่น
๓. ขี้เถ้า	๔. ตอกไม้ไผ่
๕. ขี้โปะ	๖. ใบตองชาด
๗. ไม้คอนดอก	

ขั้นตอน/วิธีการทำกระบอง

๑. เริ่มที่การเลือกต้นยางนาที่มีความสมบูรณ์พร้อมที่จะเหมาะกับการเจาะต้นยางให้เป็นแอ่งเล็กๆเพื่อที่จะได้น้ำยาง ต้นยางที่เหมาะสมในการเจาะเอาน้ำยางคือ ต้นที่ใหญ่ ที่มีขนาดเท่าคนโอบ หรือเป็นต้นเก่าที่มีการเจาะเอาน้ำยางมาแล้ว แต่พักต้นมาแล้ว ๓ - ๔ ปี ดังภาพที่ ๑

๒. เมื่อเจาะไม้ทำโพลงที่จะเหมาะกับการเอาน้ำยางแล้ว ก็จะนำเอาเศษกิ่งไม้เข้าไปเผา เมื่อเป็นการกระตุ้นน้ำมันยางให้ไหลออกมา โดยจะใช้เวลาในการเผาประมาณ ๓ - ๕ นาที แล้วรอไปอีก ๒ - ๓ วันค่อยไปดึงเอาน้ำยางนา ดังภาพที่ ๒ และ ภาพที่ ๓

ภาพที่ ๒ น้ำมันยางที่ได้จากการเผา

ภาพที่ ๓ การตัดน้ำมันยาง

๓. เมื่อตักน้ำมันยางหมดแล้วก็จะใช้เสียมขุดหรือสับ
แองน้ำมันยางเพื่อเป็นการเอาเถาเถาที่เกิดจากการเผาในครั้งที่แล้ว
ออกเพื่อเปิดตาน้ำมันยาง ดังภาพที่ ๔

๔. การเผาเถาเถาเศษไม้ที่เกิดจากการเผาไฟกระตุ้น
น้ำมันยางในครั้งที่แล้ว ดังภาพที่ ๕ โดยใช้เวลาในการเผา ๓ - ๕
นาที่ ดังภาพที่ ๖ แล้วรออีก ๒ - ๓ วันค่อยตั้งน้ำยางอีกครั้ง

ภาพที่ ๔ การขุด สับ แองน้ำมันยาง

ภาพที่ ๕ การเผาเพื่อกระตุ้นน้ำมันยางมา

ภาพที่ ๖ การดับไฟที่เผากระตุ้นน้ำมันยาง

๕. น้ำมันยางนาที่ได้จะนำมาผสมคลุกเคล้ากับวัตถุดิบอื่น ๆ แล้วนำไปตากแดดเพื่อให้
ส่วนผสมเข้ากัน ดังภาพที่ ๗ ส่วนผสมได้ในการทำกระเบื้องได้แก่ น้ำมันยางนา ไม้ขอม
ดอก(ไม้ผุ ๆ) นุ่นหรือสำลี ขี้ไป ยางไม้พะยอมหรือไม้อื่น ๆ ขี้เลื่อย และเท่าที่หาได้

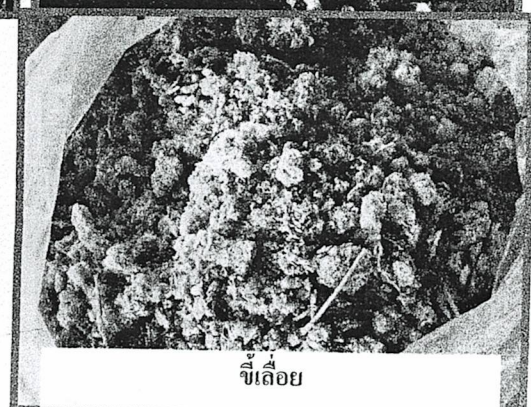
ไม้ขอมดอก

นุ่น

ขี้ไปจากต้นพยอม

ขี้เลื่อย

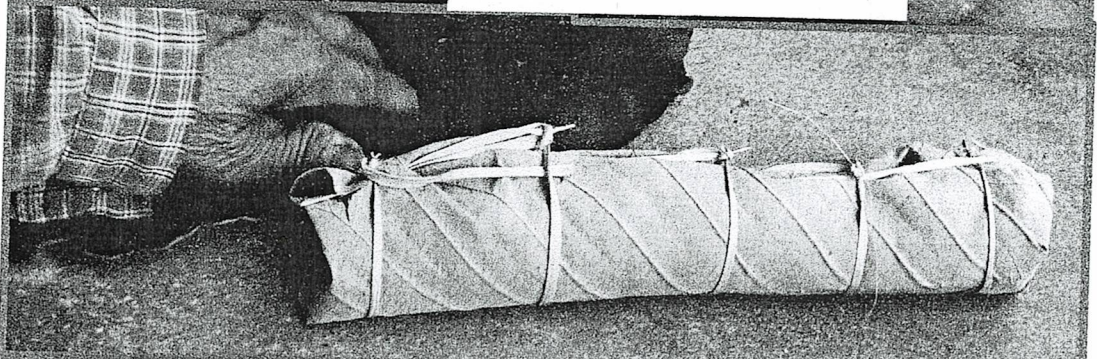

ภาพที่ ๗ การผสมวัสดุขี้ดินเข้าด้วยกัน

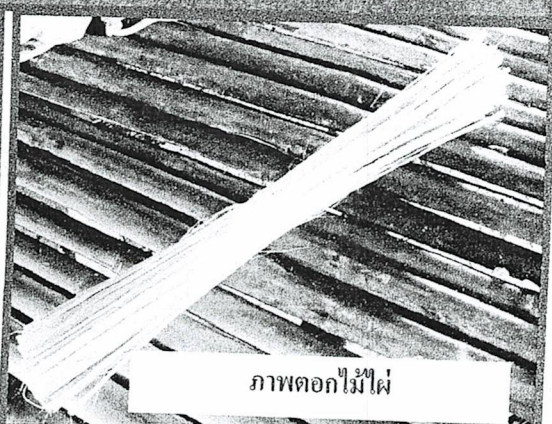
๖. การห่อกระบองเป็นชั้นตอนสุดท้าย ที่เป็นการนำเอาส่วนผสมมาห่อเข้ากับใบตองและใบตองที่ใช้ในการห่อคือใบตองขาด แล้วใช้ตอกมัด ตอกที่ใช้คือ การนำไม้ไผ่มาจักหรือเหลาเป็นเส้นบาง ๆ แล้วจะได้กระบอง พร้อมใช้หรือจำหน่าย ดังภาพที่ ๘

ภาพที่ ๘ การห่อกระบอง

ภาพใบตองขาด

ภาพตอกไม้ไผ่

การใช้และการจำหน่าย

กระเบื้องใช้เป็นฉนวนในการก่อไฟ จุดไฟติดง่าย และยังเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในสมัยก่อนที่ได้จากธรรมชาติ ปัจจุบันนี้เริ่มไม่ค่อยมีให้เห็นกันแล้วในชุมชนที่ความเจริญเข้าไปถึงเพราะไม่มีน้ำมันยางนาที่จะเอามาทำเป็นส่วนผสมในการทำกระเบื้อง กระเบื้องที่ทำจากบ่บ่หนองหว้าจำหน่ายในราคา ๓ ค้ำม ๒๐ บาท

ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำกระเบื้อง

๑. เป็นการสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๒. เป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว
๓. สามารถนำกระเบื้องมาใช้จุดในยามที่ไฟฟ้าดับเพื่อส่องสว่าง
๔. ช่วยในการก่อไฟประกอบอาหารได้ง่ายขึ้น